

A Belgium, Hollandia és az NSZK-ba szervezett tanulmányút tapasztalatai

Az állami gazdaságok irányítóit a Belgium—Hollandia—NSZK területére szervezett tanulmányút létrehozásában az a felismerés vezette, hogy az adott termőhelyi körülmények között a biztonságos és eredményes nyárfatermesztés jövőbeli záloga mindenekelőtt a termőhelyi adottságokhoz szélesebb skálában alkalmazkodó fajtaválaszték, továbbá a hagyományos termesztési technológiák továbbfejlesztése.

A három ország nyárfanemesítő intézményei rendkívül gazdag genetikai bázissal rendelkeznek. Ennek egy része saját gyűjteményeikben, más része az észak-amerikai feketenyár (*P. deltoides*) és a balzsamosnyár (*P. trichocarpa*) őshonos elterjedési területein áll rendelkezésükre. Ezek tulajdonságait részletesen feltárták, és így a siker reményében végzik előre meghatározott célt kielégítő, újabb hibridek előállítását. Az északnyugat-európai nyárfatermesztés jellemzője a kevésbé optimális termőhelyeken, kevésbé intenzív, egyszerűbb, olcsóbb módszerek alkalmazása. Ehhez különösen sokat ígérőnek mutatkozik a balzsamosnyáraknak a nyárfatermesztésbe való bevonása, elsősorban a *P. deltoides* és a *P. trichocarpa* származékok keresztezésével előállított, ún. „interamericana” hibrideké. A belga, holland és a nyugatnémet nyárfanemesítő intézmények évente igen nagy tömegű, több tízezernyi hibridmagoncot állítanak elő, melyeket azonban mesterséges fertőzések alkalmazásával igen erőteljesen szelektálnak. Ennek eredményeképpen csak igen kevés egyed — mintegy 1,5%-át — klónozzák le. Ezekkel klónkísérleteket létesítenek a különböző betegségekkel szemben tanúsított rezisztencia, a gyökeresedési készség, a növekedési és alaki tulajdonságok, a termőhelyigény, termőhelytűrés megfigyelése céljából.

Máris rendelkeznek néhány egészen kiváló rezisztenciájú és teljesítményű hibriddel, amelyek egyre inkább terjedőben vannak a köztermesztésben, és mindinkább háttérbe szorítják a korábban csaknem kizárólagosan alkalmazott óriásnyárat és egyéb, régebbi fajtákat. (Ény-Európában az 'I—214' olasznyár soha nem tudott döntő jeletőségűvé emelkedni különféle hátrányos tulajdonságai, mindenekelőtt az erős *Marssonina*-érzékenysége folytán.) A legjobbak közül megemlíthetjük az alábbi *deltoides* × *trichocarpa* keresztezéseket: *RAP*, *Barn*, *Donk* (holland), *Unal*, *Beaupré*, *Boelare*, *Raspalje* (belga), a *Mühle Larsen* *trichocarpa* hibridet. Ezek többsége már szerepel a magyarországi nyár klónkísérleteinkben is.

A megtekintett 10—12 éves kísérleti telepítésekben ezek a klónok az óriásnyár növedékét 100—150%-kal lépték túl.

A balzsamosnyárak, ill. hibridjeik nagy előnye, hogy eredményesen termeszthetők az euramerikai és a *deltoides* nyárak termesztésére már nem, vagy csak korlátozottan alkalmas dombsági-hegylábi erdőtalajokon, pionír fafaj jelleggel, egyes nyers talajok, roncsolt területek, bányahányók rekultivációs fásításában előhasználati nyárként, lombos és tűlevelű fafajok közé elegyítetten; alkalmasak a lassan növekvő lombos fafajok és a tűlevelűek állományaiban keletkezett lécek (pl. széldöntött foltok) pótlásszerű beerdősítésére; elviselik a sűrűbb, erdőszerű állományállapotot, az oldalárnyalást.

Jó vízellátást igényelnek, de elviselik a pszeudoglejes erdőtalajok időszakos vízbőségét, ill. a változó vízgazdálkodását is; megelégszenek közepes termékenységű talajokkal is. Az ökonómiailag optimális vágáskort Nyugat-Európában 30—40 év körül állapították meg, de 50—60 éves korig is tarthatók.

Az újabb euramerikai klónokban is igen nagy a választék. a legjobb eredményeket mutató fajták: *Ghoy*, *Primo*, *Gaver* (Belgium), *Spijk*, *Dorskamp*, *Flevo* (Hollandia). Ezek szintén szerepelnek az ERTI nyár klónkísérleti rendszerében.

Az NSZK-ban kiváló eredményeket hoztak a rezgőnyár-hibridizációk. Egyes hibridek növekedés, törzsalak tekintetében a legjobb nyárfaklónok közé sorolhatók és alkalmazásuk nagy lendületet ad a hegyvidéki nyárfatermesztéshez, ill. az egyéb fafajú hegyvidéki erdők hozamának növeléséhez. Mivel a rezgőnyárfélék a szokásos vegetatív úton eredményesen nem vagy csak nagy nehézségek árán szaporíthatók, szövetkultúrás szaporítási eljárást dolgoztak ki. Ezt ma már üzemszerűen, gazdaságosan alkalmazzák a gyakorlatban.

Ma már tisztázódtak a különféle nyárfajcsoportok térbeli-termőhelyi elhelyezésének a megfelelő lehetőségei. Az euramerikai nyárákat és egyes *deltoides* $\times$ *trichocarpa* hibrideket a kevésbé kötött síksági, alluviális termőhelyeken, más *deltoides* $\times$ *trichocarpa* hibrideket és a balzsamosnyár-hibrideket a kötöttebb erdőtalajokon, erdőkben elegyfaaként és pótlásként, pionír jellegű fásításokban, dombsági, alacsony hegyvidéki területeken, a rezgőnyár-hibrideket pedig a 300 m tszf. magasság feletti hegyvidéki termőhelyeken lehet célszerűen és eredményesen termesztetni.

Általános vélemény, hogy a nyárfatermesztés fejlesztésében a nyárfaklónok megfelelő megválasztásának nagyobb a jelentősége mint bármilyen természetstechnológiai művellet bevezetésének, vagy a meglevők tökéletesítésének. Jóllehet, egyes újabb nyárfahibridek a tanulmányozott országokban esetenként egészen kiugró teljesítményt mutattak, a termőhelyi, különösen pedig a klimatikus eltérések nagyfokú óvatosságra intenek. Hazai bevezetésére csak alapos ellenőrző vizsgálatok és a termesztési kísérletek kedvező, megnyugtató eredményei alapján kerülhet sor.

A jelenlegi általános tiszta klónú (egytelen telepítésen belül egyetlen klónnal kivitelezett) nyárfatelepítés helyett Belgiumban újabban a kevert klónú telepítési módot javasolják. Ezzel egyazon telepítésnél is csökkenteni kívánják a váratlan járványos károsodások veszélyét. Egy-egy ilyen klónkeverékbe (klóncsoportba) csakis olyan nyárfaklónokat szabad bevenni, amelyeknek a vegetációs periódusa, a termőhelyigénye, a növekedési ritmusa és mértéke, a vágásérettségi kora közel azonos. Ezek megnyugtató meghatározása meglehetősen bonyolult és hosszadalmas feladat.

Hollandiában optimális ültetési hálózatként a 4 $\times$ 4 m-t tartják. Ebből egyszeri törzsszámfelező gyéritéssel kapják a véghasználati növényteret. Belgiumban az ipar elsősorban a vastagabb méretű faanyagot keresi, ezért az ültetési növényteret a tervezett véghasználati választék függvényében határozzák meg. A nyesést mindhárom országban elengedhetetlen műveletnek tekintik, a törzseket kb. 8 m magasságig nyesik.

A mini vágásfordulóú nyárfatermesztéssel — az amerikai példák nyomán — mindhárom országban kísérleteznek. Ez a mód azonban a 6—7 éves korban nyert 25—30 m³/ha/év növedék ellenére is, eddig ráfizetésesnek mutatkozott. A ráfizetés oka, hogy magasak a ráfordítási költségek, a termelő fokozottan ki van szolgáltatva a feldolgozóiparnak, továbbá csak nagy termőképességű, optimális nyárfatermő helyeken folytatható.

Összefoglalásul megállapítható, hogy a megnövekedett nyárfelújításoknál kívánatos az engedélyezett újabb fajták termesztésbe vonása. Ugyancsak kívánatos a legjobbnak minősülő külföldi fajtákból szaporítóanyag beszerzése és kipróbálása.

Dr. Tóth Béla